

Jan KSIĄŻEK

Wieluńskie Towarzystwo Naukowe

Ks. prof. dr hab. Jan Związek – Honorowy Członek Wieluńskiego Towarzystwa Naukowego

(Laudacja wygłoszona na walnym zebraniu Wieluńskiego
Towarzystwa Naukowego, 19 stycznia 2006 r.)

Wielce Dostojny Księżu Profesorze, Panie i Panowie, Szanowni Państwo!

Po raz kolejny będziemy świadkami ważnego wydarzenia w historii Wieluńskiego Towarzystwa Naukowego – nadania tytułu Honorowego Członka tegoż stowarzyszenia wybitnemu przedstawicielowi nauki polskiej, Księdzu Profesorowi Janowi Związkowi. Cieszy nas fakt ścisłych powiązań Księdza Profesora z ziemią wieluńską – poprzez miejsce urodzenia oraz zainteresowania dziejami Kościoła tego regionu.

Szanowni Państwo, mam wielki zaszczyt wygłoszenia laudacji na cześć ks. prof. dr. hab. Jana Związka, pracownika naukowego Wyższego Seminarium Duchownego Archidiecezji Częstochowskiej i Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, przyjaciela naszego Towarzystwa, uczonego, archiwisty, pedagoga, człowieka wielkiego umysłu i serca, badacza dziejów Kościoła katolickiego.

Ksiądz Profesor Jan Związek urodził się 6 grudnia 1937 r. we wsi Młynki w gminie Mierzyce, w powiecie wieluńskim. Po zakończeniu II wojny światowej uczęszczał do szkół podstawowych – najpierw w Kabałach, a potem w Załęczu Małym. W wieku 15 lat wstąpił do Niższego Seminarium Duchownego w Częstochowie, po jego ukończeniu w 1956 roku jako eksternista otrzymał w Liceum im. Romualda Traugutta w Częstochowie świadectwo dojrzałości. Przez kolejne 5 lat był studentem Wydziału Filozoficzno-Teologicznego w Częstochowskim Seminarium Duchownym w Krakowie. Święcenia kapłańskie, które otrzymał 29 czerwca 1961 r., uwierzyły pierwszy pracowity okres w życiu Jana Związka. Biskup częstochowski docenił zdolności i zdobytą wiedzę nowo wyświęconego księdza i w tym samym roku skierował go na studia specjalistyczne z zakresu hi-

storii Kościoła na Wydziale Teologicznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Stopień magistra teologii ks. Jan Związek uzyskał w roku 1964.

Personalne niedobory księży w diecezji częstochowskiej zmusiły ks. Związka do powrotu w czerwcu 1965 r. do Częstochowy. Tutaj przyjął obowiązki nauczyciela religii i propedeutyki filozofii marksistowskiej w Niższym Seminarium Duchownym w Częstochowie. W kolejnym roku powierzono mu dodatkowo stanowisko zastępcy redaktora naczelnego „Częstochowskich Wiadomości Diecezjalnych”. Mimo licznych zajęć ks. J. Związek nie zwalniał tempa pracy badawczej i pod kierunkiem wybitnego profesora ks. Mieczysława Żywczyńskiego przygotował rozprawę doktorską pt. *Katolickie poglądy polityczno-społeczne w Polsce na przełomie XVI i XVII wieku w świetle kazań*. Stopień doktora historii Kościoła otrzymał w roku 1969 na Wydziale Teologicznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego i jeszcze w tym samym roku mógł zgłębiać wiedzę, pełniąc funkcję archiwariusza w Archiwum Diecezjalnym w Częstochowie. W roku 1970 władze kościelne, doceniając ogromne zaangażowanie Księdza Doktora oraz Jego szybki rozwój naukowy, powierzyły Mu zajęcia dydaktyczne w Częstochowskim Seminarium Duchownym w Krakowie i w Instytucie Teologicznym w Częstochowie. Wykładał tam metodologię nauk, historię Kościoła i patrologię, tj. naukę o życiu i twórczości Ojców Kościoła i pisarzy chrześcijańskich. Autorytet naukowy Księdza Doktora Związka wzrastał z każdym rokiem. W 1975 r. przyjęto go do elitarnego grona Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, a cztery lata później powierzono Mu prowadzenie wykładów z historii Kościoła w Wyższym Seminarium Duchownym oo. Franciszkanów w Krakowie oraz obdarzono funkcją dyrektora Archiwum Diecezjalnego w Częstochowie. Szybko powiększający się dorobek naukowy, a przede wszystkim opracowanie rozprawy pt. *Dzieje diecezji częstochowskiej w okresie II Rzeczypospolitej*, przedstawionej na Wydziale Teologicznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, przyczyniły się do uzyskania w roku 1984 stopnia naukowego doktora habilitowanego teologii w zakresie historii Kościoła.

Na Księdza Doktora Jana Związka czekały coraz poważniejsze zadania. Z dniem 6 lutego 1985 r. biskup częstochowski Stanisław Nowak mianował ks. Związka rektorem Częstochowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. Tę zaszczytną funkcję Ksiądz Profesor pełnił przez kolejnych 8 lat. W roku akademickim 1986–1987 zaproponowano Mu również stanowisko docenta na Wydziale Historii Kościoła Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, gdzie przez dwie kadencje pełnił obowiązki prodziekana oraz był członkiem senackiej komisji regulaminowej. W 1990 r. przyjął propozycję prowadzenia wykładów z zakresu historii nowożytnej w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Częstochowie oraz z zakresu historii Kościoła i patrologii w seminariach zakonnych paulinów i bernardynów w Krakowie.

Dzięki dużemu dorobkowi i autorytetowi naukowemu w roku 1991 powierzono ks. Janowi Związkowi stanowisko profesora nadzwyczajnego na Wydziale Historii Kościoła Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, a rok później – takie samo stanowisko w Instytucie Filozoficzno-Historycznym Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie.

W kolejnych latach Ksiądz Profesor sprawował inne ważne funkcje. Z początkiem 1992 r. powołano go na członka Komisji Historycznej Polskiej Akademii Nauk – Oddziału w Katowicach, był także członkiem-korespondentem Towarzystwa Naukowego Wydziału Teologicznego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Za zasługi dla naukowego środowiska częstochowskiego i popularyzację wiedzy o regionie w 1993 r. wojewoda częstochowski mianował Księdza Profesora stałym członkiem Zespołu Doradców Wojewody. Obecnie Ksiądz Profesor jest m.in. kanonikiem kapituły kolegiackiej w Wieluniu oraz pełni zaszczytną funkcję przewodniczącego Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych w Polsce. Jest także członkiem Towarzystwa Naukowego Częstochowskiego, w którym w latach 1994–1997 był wiceprezesem. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, iż Ksiądz Profesor był kapelanem honorowym Ojca św. Jana Pawła II.

W roku 1998 ks. Jan Związek otrzymał na Wydziale Teologicznym Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie tytuł naukowy profesora nauk teologicznych, a z początkiem roku 2000 nadano Mu uroczyście tytuł profesora zwyczajnego nauk teologicznych.

Imponująco przedstawia się dorobek naukowy Księdza Profesora. Obejmuje on ponad 450 rzetelnie i wszechstronnie przygotowanych publikacji. W pracy naukowej Profesora można wyodrębnić dwa podstawowe nurty badawcze. Pierwszy to nurt biografistyczny. Początkiem zainteresowania tą dziedziną była już praca magisterska, którą ks. Jan Związek poświęcił Mikołajowi z Wilkowiecka i jego niedzielnym kazaniom. Spod pióra Profesora wyszło około 170 biogramów duchownych, w tym tak wybitnych postaci, jak biskupi częstochowscy: Teodor Kubina, Zdzisław Goliński czy Stefan Bareła. Znaczna część biogramów dotyczy księży prześladowanych w latach funkcjonowania systemów totalitarnych – hitlerowskiego i komunistycznego. Ksiądz prof. Jan Związek jest autorem wielu not biograficznych napisanych m.in. dla *Encyklopedii katolickiej*, *Polskiego słownika biograficznego*, *Słownika biograficznego katolicyzmu społecznego*, *Leksykonu duchowieństwa represjonowanego w PRL w latach 1945–1989*. Ich zredagowanie wymagało od autora szerokiej wiedzy o charakterze interdyscyplinarnym.

Drugim nurtem badawczym w dorobku naukowym Księdza Profesora jest historia Kościoła w regionie częstochowskim. Znalazł on wyraz w przygotowaniu książki pt. *Dzieje diecezji częstochowskiej w okresie II Rzeczypospolitej*, wydanej w 1990 r. Dużą wartość poznawczą, uzupełniającą lukę w działalności społecznej

skupionej wokół Kościoła, ma wydana cztery lata później książka pt. *Katolickie stowarzyszenia społeczne w diecezji częstochowskiej 1925–1939*. Na szczególną uwagę zasługują także publikacje: *Błogosławieni i słudzy Boży w archidiecezji częstochowskiej*, *Inwentarz łacińskich ksiąg metrykalnych w Archiwum Diecezjalnym w Częstochowie* i *Martyrologium kapłanów diecezji częstochowskiej*. Wiele cennych artykułów Ksiądz Profesor opublikował m.in. w takich czasopismach naukowych, jak: „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne”, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, „Częstochowskie Studia Teologiczne”, „Wiadomości Archidiecezji Częstochowskiej”, „Ziemia Częstochowska”, „Biuletyn Instytutu Filozoficzno-Historycznego WSP w Częstochowie”, „Folia Historica Cracoviensia”.

Wśród licznych prac naukowych nie brak publikacji dotyczących dziejów regionu wieluńskiego i osób z tym regionem związanych. Należy wymienić chociażby takie artykuły, jak: *Tradycja szkolnictwa katolickiego w Ziemi Wieluńskiej* czy opublikowane w „Roczniku...” naszego Towarzystwa prace pt. *Parafia kolegiacka w Wieluniu w świetle wizytacji arcybiskupa Jana Łaskiego; Aresztowanie i męczeństwo kapłanów ziemi wieluńskiej w okresie okupacji hitlerowskiej; Dokumenty kościelne odnalezione w Urzędzie Gminnym w Ostrówku*. Ksiądz Profesor jest również autorem rozprawy dotyczącej kościelnych dziejów podwieluńskiej gminy Ostrówek, która opublikowana będzie w przygotowywanej do druku monografii tejże gminy.

Równoległe z działalnością naukowo-badawczą rozwija się i przynosi obfite owoce praca dydaktyczna na wyższych uczelniach. Pod kierunkiem Księdza Profesora powstało około 200 prac magisterskich i licencjackich oraz 10 prac doktorskich. Tak duża liczba osób uczestniczących w seminariach magisterskich i doktorskich świadczy o wielkim uznaniu i szczególnym zaufaniu, jakim darzą Księdza Profesora studenci. Ksiądz Profesor był także wielokrotnie recenzentem prac naukowych: 19 rozpraw doktorskich oraz 4 przewodów habilitacyjnych.

Wyrazem uznania dla pracy naukowo-badawczej i dydaktycznej Księdza Profesora Jana Związka są dwie okazałe księgi pamiątkowe. Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Częstochowie w ramach „Zeszytów Historycznych” wydała w 1997 r. książkę *In honorem Jan Związek*, a Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie w 2002 r. poświęciła Mu 8. wolumin „Folia Historica Cracoviensia”.

Liczne nagrody i wyróżnienia, jakimi uhonorowano Księdza Profesora, świadczą o Jego ogromnych zasługach dla polskiej nauki, Kościoła katolickiego i regionu. Wymieńmy chociażby dwie z nich: przyznaną w 1992 r. przez Katolicki Uniwersytet Lubelski – Instytut Badań nad Polonią i Duszpasterstwa Polonijnego Nagrodę Naukową im. Franciszka Skowry za prace poświęcone dziejom posługi duszpasterkiej wśród polskich emigrantów i robotników sezonowych oraz Nagrodę im. Karola Miarki przyznaną w 2002 r. przez Zarząd Województwa Śląskiego.

Szanowni Państwo,

Wieluńskie Towarzystwo Naukowe, nadając ks. prof. dr. hab. Janowi Związkowi tytuł Honorowego Członka, składa hołd wielkiemu uczonemu, wspaniałemu pedagogowi i duchowemu wychowawcy, Człowiekowi, który swoje wyjątkowe zdolności wykorzystuje zgodnie z nauką Kościoła.

Literatura

„Folia Historica Cracoviensia”, vol. 8, Kraków 2002.

In honorem Jan Związek, red. A.J. Zakrzewski, „Zeszyty Historyczne WSP w Częstochowie” 1997, t. 4.

Who is who w Polsce. Encyklopedia biograficzna z życiorysami znanych Polaków i Polek, wydanie 3, uzupełnione, Zug, 2003, [b.m.w].

Złota księga nauk humanistycznych, red. K. Pikoń, Gliwice 2004.